

Tema

LA SOSTENIBILITAT: el repte del turisme contemporani

La sostenibilitat s'ha convertit avui en dia en una màxima aplicable a qualsevol activitat econòmica, una condició per garantir-ne la competitivitat i la viabilitat a llarg termini. A continuació analitzem els indicadors com a eines per orientar l'activitat turística sota, precisament, criteris de sostenibilitat.

La nova era del turisme augura una bona predisposició del sector per a la incorporació de la sostenibilitat en tota la seva cadena de producció i consum turístic. Prolifera els productes turístics sostenibles i responsables, i cada vegada hi ha més destinacions que assumeixen compromisos de gestió sostenible de l'activitat turística.

Tanmateix, la instrumentalització de l'activitat com a mesura de reequilibri territorial, la intensificació del fenomen del lleure turístic de proximitat i la necessitat de reestructuració dels espais litorals tradicionals a través de la incorporació del rerepaís, han significat una progressiva *turistificació* del territori. Aquesta difusió territorial del fenomen ha iniciat un nou debat entorn de la idoneïtat del desenvolupament turístic arreu i del perill d'una urbanització extensiva que promogui nous models turístics insostenibles.

El desenvolupament d'un turisme sostenible i responsable sembla ser l'objectiu actual de qualsevol discurs polític i/o de planificació i, tanmateix, el seu desplegament real respon a interpretacions molt diverses. El model de desenvolupament turístic tradicional està fortament arrelat al nostre país i l'aplicació de criteris de sostenibilitat en el sector s'enfronta no només a limitacions físiques importants sinó també a limitacions conceptuals. Així i tot, els agents turístics són conscients de la necessitat de canvi del model, i ja ningú dubta que aquest ha de passar per fer l'activitat turística ambientalment respectuosa, socialment justa, i econòmicament viable; però la manera de dur-ho a la pràctica esdevé una veritable dificultat, fruit de l'ambigüitat i imprecisió del mateix concepte de turisme sostenible.

Els indicadors, una eina imprescindible

Precisament des del moment en què la sostenibilitat es converteix en un element indissociable del turisme contemporani, els indicadors esdevenen una eina necessària en la planificació i la gestió turística. Els indicadors permeten descriure i quantificar mitjançant paràmetres objectius la realitat d'un àmbit concret, facilitant el coneixement del territori i els ele-

ments i processos que hi tenen lloc. Així doncs, el seu valor és tant caracteritzar la situació present com monitoritzar-ne l'evolució o, el que és el mateix, des d'identificar problemes i virtuts del model actual fins a traçar-ne estratègies de reconversió o reorientació per al futur. A més, en el cas del sector turístic, a aquestes qualitats s'hi suma la idoneïtat de l'instrument per mesurar fenòmens de naturalesa transversal.

L'ús dels indicadors en els processos de gestió i planificació turística ha estat present des dels inicis del boom turístic dels anys 60, si bé la concepció i finalitat ha variat notablement amb els anys. S'ha evolucionat d'indicadors purament econòmics que valoraven el balanç cost-benefici en sentit ampli a indicadors multidimensionals, fruit d'una nova mentalitat postfordista, que contempen el turisme des d'una visió social, econòmica i ambiental integrada. L'aparició del concepte de desenvolupament sostenible, definit en l'Informe Brundtland (World Commission on Environment and Development, 1987), va marcar un punt d'inflexió, en tant que proposava una nova manera d'entendre l'activitat i, per tant, de valorar-la i, en definitiva, de quantificar-la.

En general, la definició d'indicadors de sostenibilitat turística s'ha convertit en una estratègia de treball comuna entre les institucions d'arreu d'Europa. En aquest sentit, una de les

iniciatives més noves és el Sistema Europeu d'Indicadors Turístics (European Union, 2013) creat per la Comissió Europea, que es va posar en marxa a l'abril de 2013 i que es troba en fase experimental, amb l'aplicació d'indicadors de diversa naturalesa en casos pilot per guiar les destinacions en la millora de la seva sostenibilitat. Precisament el CETT ha col·laborat en aquest projecte a través de la Diputació de Barcelona i el Grup de Recerca Consolidat ANTERRIT-UB, amb l'aplicació de 27 indicadors bàsics en 35 destinacions de la província de Barcelona. Projectes com aquest evidencien la voluntat política de promoure metodologies comunes per a la parametrització de la sostenibilitat, que han de permetre definir estratègies globals que es desenvolupin en l'àmbit local o, el que és el mateix, acomplir la màxima de "pensar globalment i actuar localment".

Algunes consideracions sobre la quantificació de la sostenibilitat

Tanmateix, un dels problemes a l'hora de quantificar la sostenibilitat turística és que els models de governança no estan dissenyats per desenvolupar estructures econòmiques de convergència cap al desenvolupament sostenible. Això es tradueix en una manca d'informació i de dades bàsiques sobre el comportament de les principals variables que determinen la sostenibilitat. En altres casos, la seva escala o nivell de desagregació no és suficient. A aquest problema s'hi sumen d'altres com ara la deficient actualització de les dades o biaixos introduïts per errors en les mostres. Aquestes dificultats acaben suposant que al final el gestor hagi de treballar amb les dades disponibles i no amb les desitjables, és a dir, el que White *et al.* (2006) argumentaven com "valorar el que podem mesurar, en comptes de mesurar el que volem".

Ahora, per interpretar correctament els resultats dels indicadors és necessari fixar alguna condició de referència que estableixi uns llindars de sostenibilitat per a les variables. Tanmateix, tal com apunta Vera -dir.- (2001), la delimitació de valors de referència que configuren l'estat desitjable és complex a causa de la situació objectiva de les condicions i de la percepció dels problemes. Així, la quantificació de la sostenibilitat a través d'indicadors es tradueix en la majoria dels casos en la identificació comparativa de "nivells de sostenibilitat", essent necessàries diverses mesures, ja sigui entre diversos casos d'estudi (per definir, per exemple, que la destinació 1 és més sostenible que la destinació 2), o bé en una mateixa destinació, comparant la seva situació present amb la passada (per definir, per exemple, si la seva sostenibilitat ha millorat o empitjorat en els darrers anys). Aquestes dues aproximacions són les més "objectives possibles" en tant que no s'introdueixen judicis de valor ni percepcions subjectives. Tanmateix, Bell i Morse (2003) també proposen una altra manera per fixar llindars de referència per a la sostenibilitat: utilitzar processos participatius, establint els millors i pitjors escenaris possibles. Aquesta concepció atorga importància a la valoració subjectiva de la sostenibilitat, i trasllada a les

parts interessades la responsabilitat de definir el que és "acceptable" o no i, per tant, el pes d'actuar en conseqüència. En resum, treballar amb indicadors de sostenibilitat turística suposa haver d'afrontar qüestions i processos complexos, però això no ha de restar valor a la seva utilitat final. El gran repte actual per als indicadors de sostenibilitat turística és superar les definicions científicament perfectes, però escassament aplicables. No s'ha d'oblidar que els indicadors són una eina per simplificar i representar un sistema de relacions complexes i, per tant, la seva finalitat última és proporcionar informació d'interès coherent que sigui comprensible per a una àmplia majoria i permeti orientar adientment l'estratègia turística sota criteris de sostenibilitat. ■

Anna Torres Delgado

Coordinadora de postgraus del CETT-UB i investigadora del Grup de Recerca Turisme, Cultura i Territori

REFERÈNCIES

- Bell, S. & Morse, S. (2003). *Measuring Sustainability: Learning from doing*. London: Earthscan Publications.
- European Union (2013). *European Tourism Indicator System. Toolkit For Sustainable Destinations*. DG Enterprise and Industry.
- Vera, J. F. (dir.) (2001). *Planificación y gestión del desarrollo turístico sostenible: propuestas para la creación de un sistema de indicadores*. Alacant: Institut Universitari d'Alacant.
- White, V.; Mcmrun, G.; Blackstock, K. L.; & Scott, A. (2006). *Indicators and Sustainable Tourism: Literature Review*. Aberdeen (Scotland): The Macaulay Institute.
- World Commission on Environment And Development (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. World Commission on Environment and Development.